

Latifelerimiz, aklın anlayış derecesine göre mi hisse alırlar?

"Hem iman yalnız ilim ile değil; imanda çok letâifin hisseleri var. Nasıl ki, bir yemek mideye girse, o yemek muhtelif âsâba, muhtelif bir surette inkısam edip tevzi olunuyor. İlimle gelen mesâil-i imaniye dahi, akıl midesine girdikten sonra, derecâta göre ruh, kalb, sır, nefis ve hâkezâ, letâif kendine göre birer hisse alır, masseder. Eğer onların hissesi olmazsa noksandır. İşte, Muhyiddin-i Arabî, Fahreddin Râzî'ye bu noktayı ihtar ediyor."(1)

Üstad'ın yukardaki ifadelerinden anlaşılın; akıl midesi insanın manevi cesedinin beslenmesinde ve gelişip büyümesinde tıpkı maddi cesetteki mide gibidir. Mide olmazsa, ceset de olmaz.

Aynı şekilde akıl olmaz ise, diğer hisler de bir işe yaramaz. Bu yüzden insandaki manevi aza ve hislerin terakki ve tekemmülünde ilim ve akıl temel ölçüdür.

Aklın da akılı vahiydir. Yani akıl kendi başına hakikatleri anlamakta yeterli değildir. Vahiy akla rehberdir. Akıl da diğer his ve duygulara rehberdir.

Yiyecek ve içecekler mideyi, mide de vücudu besleyip büyütür. Aynı şekilde vahiy akılı, akıl da diğer his ve duyguları besler.

Peygamberimiz (asm) bu hakikate şu hadis ile işaret eder:

"İnsanlar helâk oldu, âlimler müstesna. Âlimler de helâk oldu, ilmiyle amel edenler müstesna. Amel edenler de helâk oldu, ihlâs sahipleri müstesna. İhlâs sahiplerine gelince, onlar da pek büyük bir tehlike ile karşı karşıyadırlar."(2)

İnsanın terakki ve gelişmesinde birinci elek ilim eleğidir; bu eleği geçmeden diğer eleklerle geçiş yoktur. Bu eleğin geçilmesi de yetmiyor, diğer amel ve ihlas eleklerinin de geçilmesi gerekiyor ve geçildikten sonra muhafaza etmek gerekiyor.

Dipnotlar:

(1) *bk.* [Mektubat, Yirmi Altıncı Mektup, Dördüncü Mebhas.](#)

(2) *bk.* [Lem'alar, Yirminci Lem'a.](#)